

SANKARIT

Sankari on puolijumala, epäsäätyinen. Hän on siinnyt jumalasta ja ihmisestä. Kuninkaasta hänet erottaa se, ettei häntä ole olemassa.

Antiikista ei pääse missään tapauksessa irti. Antiikki on meissä siksi, että siellä oli miehiä, jotka ajattelivat pohjat.

Vaihtoehtoisia tapoja suhtautua itseensä ja maailmaan ei ehkä sitenkään ole kovin paljon. Niinpä jotkut tämän päivän ammattikoulu-laisten asenteista voidaan palauttaa antiikkiin, vaikkei asianomaisen tuntisi sanaa 'antiikki' ja vaikkei hän välittäisi kissaakaan koko asiasta. Esimerkiksi rohkeuden paradigma.

Antiikin asiat ovat meissä, kiitos koulun, eräänlaisen diffuusion takia. Sieltä tiikuu piirteitä monenmonen välikäden välityksin. Katselin *Jedin paluuta*. Se oli täynnä jättiläisentapajia ja muodonmuutoksia (metamorfooseja).

Asioiden ja tarinoiden lisäksi sieltä on tiikunut meihin tunteita, tunnetiloja ja suhtautumistapoja, joita luulemme itsestään selviksi. Päätapahkaa rakastuminen on hellenistinen kulttuuriperinne, joka on ollut Euroopasta eri vaiheissa myös kadoksissa. Se ei tunnu kuuluvan esimerkiksi suomalaisen kansanlauluun; *Väinämöisen Ainoon* paukahtamisessa on jotain kreikkalais-mytilogista. Väinämöinen oli puolijumala.

Kulttuurivaikutus tulee kumia teitä. Tällaisesta on hauska koota lystikkäitä esimerkkejä. Oma suosikkini on suomalainen tönö, jonka räystäslinjaa on sama kuin *Parthenonin* päätykolmion kulma.

Ajattelussa on pidettävä kiinni eräistä kontrollikeinoista. On ajateltava villisti ja omapäisesti, mutta jossain vaiheessa täytyy katsoa, pitääkö esimerkiksi

jonkin väitteen vastakohtakin paikkansa. Jos se pitää, väitteessä on jotain omituista. Väitettä "Neekerit ovat tyhmiä" ei kannata vastustaa asiaperusteilla, koska väite "Neekerit eivät ole tyhmiä" osoittaa, että koko lausemallissa on jotain perinpohjin vialla. Keskitason tieteellisyyden kontrollikeino on niin sanottu *Occamin partaveitsi*. Se tarkoittaa, ettei ajateluun pidä ottaa lähtö- tai kiinnekohdita yhtään enempää kuin on välttämätöntä. Niinpä ei ole välttämätöntä aihetta puhua psyyken myötäsytymisestä maileista eikä edes jungilaisittain arkkityypeistä, koska eri puolilla maailmaa ilman havaittavaa keskinäistä yhteyttä esiintyvien ilmiöitten selittäminen ei välttämättä vaadi niiden johtamista "ihmisluonnosta".

Tästä huolimatta on hämentävää, että tarinat kansakunnan perustaja-sankareista saattavat kulkea pitkän samana kaavaa Borneolla ja Grönlannissa. Vielä säpsähdyttävämpää on se, että juonenkänteet ja viitsikkyudet ovat yhteistä omaisuutta. Minkä kurki sanoo Suomessa sammakolle, sen on kirjattu flamingon sanoneen krokotilille viime vuosisadalla Kongon kertomusperinteessä seudulla, missä valkoiset eivät ole pahemmin satulleet.

Tämä tarkoittaa seuraavaa: *Teräsmiehen* ja *Herakleen* rinnastaminen ja vertaileminen ei ole antavaa. Se on mekaanista. Vaikka sarjakuvalla olisi suoria liittymäkohtia mytologioihin, kuten eräissä *Barksin Aku Ankossa* on, tämä yhteys ei välttämättä ole mielenkiintoinen. Luultavasti se on vain värikkyyden tavoittelua.

Ison myytin käsittely esimerkiksi sarjakuvan yhteydessä ylittää voimat. Jokin Kultamaa tai Nuoruuden lähde ovat niin laajoja ja monimutkaisia asioita ja ennen kaikkea niin lähellä uskontoa (paratiisi, uudelleensyntyminen), etteivät niissä kynneltä kestä.

En oikein usko, että juonikuvioiden vertaileminen, morfologia, sekään antaisi muuta kuin arvattavia tuloksia. Luetteloista voi tietysti tulla mielenkiintoisia, kuten amerikkalaisen sarjakuvan supersankareiden yli-luonnolliset ominaisuudet tai välineet ja niihin liittyvät rajo-

tukset tyyppiä Akilleen haavoittumattomuus/Akilleen kantapää. Mutta taikakalut ovat niin tavallisia, ettemme huomaa hämmästyä niitä. Vasta seuraamalla pientä lasta näkee, miten paljon maailmassa on taikuutta.

Mutta mielenkiinto alkaa todella viritä, kun sankarista poistetaan sankaruus. "Sankari" tarkoittaa myös pähenkilöä.

Miltei aina sarjakuvista puuttuu kaksi sankari-kertomuksille muutoin tavallista elementtiä. Niistä puuttuu rakenne, joka johtaisi alusta loppuun. Ja niistä puuttuu suru.

Tarinan alku ja loppu voi olla viitteellinen: sankari joutuu lähtemään kotoa — sankari pääsee palaamaan kotiin. Tai sankari rakastuu — sankari saa rakastamansa.

Sanaa "sarjakuvaromaani" (roman-BD) käytetään usein sisällöttömästi, kun sillä tarkoitetaan pitkää sarjakuvaa. Esimerkiksi *Bilalin Jumalaton näytelmä* on sarjakuvanovelli.

Romaanin ja novellin nimityksillä ei ole mitään aihetta diivailla. Ei sellaiseen pystykään, koska jokainen hyvä kirjoittaja luo itse romaaniin tai novellin teorian. Mutta useimmiten sekä kirjailijat että tutkijat ovat nimityksistä yhtä mieltä. Suomessa ilmestyy nykyään verrat-tain harvoin romaaneja, vaikka tuota nimeä käytetään pitkistä novelleista ja proosasikermitä. *James Joycen Odysseus* on pitkä novelli. *Peiliin piirretty nainen* on romaani. Ero on lähinnä se, että romaani "kuluttaa" henkilöt loppuun käsittelemällä heidät täydellisesti.

Sarjakuvista puuttuu suru. Niissä esiintyy riittävästi tai liikaa kauheita asioita, mutta ei juurikaan sellaisia kohtalon iskuja, jotka tulevat suhahtaen kuin ammus taivaalta ja tekevät tyhjäksi paljon. Tarkoitan sellaista kuin *Orfeuksen* peruaattomaksi osoittautuva puolison menettäminen, joka ei ole tarinassa luonnehtimassa henkilöä, vaan kertomuksen välttämättömänä osana. Tai *Oidipus*, jonka tarina alkaa "happy endistä" ja jossa sankari oikeamielisyytensä vuoksi vetää päälleen hirmuisia tapahtumia.

Jukka Kemppinen

THE END 17

